

Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

B.

Ἡ πείραξ του νέου που προπιθεῖ, ὑπερπηθῶντας τὰ οικονομικὰ ἐμπόδια, νὰ πλουτίσῃ τις γνώσεις του μὲ μιὰ ἀνώτερη σχολικὴ μόρφωση, ἂν καὶ δὲν περιουσιάζεται τόσο συχνά, ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ξεχωριστά, ἐφόσον πρόκειται γιὰ μιὰ καθαρὰ πνευματικὴ προσπάθεια ἀπκλληγμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πρωτογενῆ τουλάχιστο, συμπεροντολογικὰ κίνητρα. Ἡ κίνηση αὐτὴ πρὸς τὰ πάνω, σταθμισμένη καὶ ἀποφασιστικῆ, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστῆ καθ' ὀλοκληρίαν ἀνιδιοτελής, ἀφοῦ ἡ ὠφέλεια τοῦ ἐνδέχεται νὰ προκύψῃ δὲν ἐπανερχεται σὰν ἀμεση ἀμοιβὴ στὸ ἴδιο τὸ ὑπενόμενο τῆς ἐνεργείας, ἀλλ' ἀντανακλάται μᾶλλον στ' ἀντικείμενα τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἱκανοποίησις τοῦ πρώτου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ βαθμὸν ἐπιτυχίας τοῦ ἐπιχειρήματός του καὶ, ἀντὶ νῆμαι μιὰ ψυχρῆ καὶ πραγματικῆς, ἀρκεῖται μονάχα νὰ δίνῃ στήν δραση μιαν ὠρισμένη εὐχαρίστηση, σὰν ἐκείνη τοῦ πακοῦ ποῦ καταρῶνει τ' ἀγγονίαια του ἢ τοῦ γεωργοῦ ποῦ ἀποθιμολογεῖ τὴ σπορὰ του. Ἐχοντες μιὰ τέτοια προϋπόθεση ὡς βᾶσι εἶμασθε ἀκόμα σὲ θέση νὰ καταλάβουμε καὶ μετρικὰ φαινόμενα ζήλου μοναδικοῦ ποῦ μὲ τὴν ἐξήγησιν τῆς συνηθισμένης τοῦ ἐγωκεντρικοῦ θὰ μένινε ἀδικιοκόγητα, ἐνῶ μεταφερόμενα στὴν ὀλότηα τοποθετοῦνται σὰ στὸ πλαῖσιό τους.

Ἄς περιηγηθῶμεν λοιπὸν ἐνὶ νέῳ ποῦ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἐπιχρῖα μὲ τὸ ἀπολυτῆριον τοῦ γυμνασίου καὶ μὲ τὰ χρυσὰ ὄνειρά του γὰρ τὸν εὐρύζωρον στίβον τῆς πρωτεύουσας, ποῦ συγκεντρῶνει σήμερα ὅλες τις ἀθλητικὰς ἐκιδύσεις τοῦ πνεύματος. Ὁ νεαρός αὐτός ἐπαρχιώτης ποῦ παίρνει τὴν ἀπόφασιν νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀγνή φιλοδοξία του μέσα σ' ἕναν τέτοιον ἀγῶνα ξέρει

πῶς πηγαίνοντας στὴν Ἀθήνα θὰ τοῦ λήψουν ὀλα. Δὲν ἔχει ὡς ἐφόδια παρὰ τὸν καλὸν του βαθμὸν ἀπ' τὸ σχολεῖο καὶ μιὰ ἐργατικότερα ἀκούραστη ποῦ θὰ τὴ διαθέσῃ μὲ ὄλην του τὴν προθυμία. Ἀλλὰ τρέφει κατὰ βάθος τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πίστη, ἀπειροσ ἀκόμη τῆς ζωῆς καὶ τῶν παρασηκηνίων τῆς, πῶς αὐτὰ τὰ προσόντα του θὰ ἐκτιμηθοῦν καὶ πῶς θὰ δώσουν τὰ μέσα γιὰ τὴν συντήρησιν ποῦ τοῦ χρειάζονται. Ἐχει, βλέπετε, τὴν πρόληψιν νὰ πιστεῦσ' ἕνα πνεῦμα δικαιοσύνης ποῦ ἂν δὲν τοῦ ἐξασφαλίσῃ ἀντάξιες ἀπολαβές, δὲ θὰ τὸν ἀποκλείσῃ καὶ ὀλότελα ἀπὸ τὸν κύκλον τοῦ εὐνοουμένου τῆς ζωῆς. Τὸ μυαλὸν του δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσῃ ἕνα σύστημα ἀδικίας, στὸν αἶθρα τοῦ πολιτισμοῦ, μὲ τέτοια ὀργάνωσιν καὶ τέτοια ἐξάπλωσιν καὶ τέτοια συνέπεια, ὅπως θὰ τοῦ φανερωθῇ λίγο ὑστερότερα.

Τις πρῆτες μέρες βέβαια θὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἀξιοθέατα καὶ τὰ μουσεῖα καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου θὰ σταθῇ νὰ κυτάξῃ σὰν χαζός, καταλαβίνοντας καὶ μὴν καταλαβαίνοντας, ἀφοῦ οἱ δασκάλου ποῦ τοῦ μίλησαν γι' αὐτὰ φαινόνταν πῶς δὲν τᾶξεραν οὔτ' οἱ ἴδιοι. Θὰ κάμῃ ἀκόμα ἐπίσκεψιν στὸ Παρθεπιστήμιον, στὸ Πολυτεχνεῖο καὶ στ' ἄλλα μεγάλα καθιδρύματα τῆς σοφίας, ἀπ' ὅπου ξεπετιέται τὸ φῶς σὰν ἀπὸ τὴν ἀγία πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων καθὲ Λαμπρῆ, θὰ ρωτήσῃ καὶ θὰ μάθῃ χίλια τόσα καὶ θὰ μείνῃ ἐκστασιακός, βλέποντας νὰ περνῶν ἀπὸ μπροστά του γηραιοὶ καὶ σεβάσμιου δασκάλου, καθηγητάδες μὲ ὄνομα καὶ μὲ φούμαρα, ποῦ ὡς τότε μονάχα ἀπ' ἀκουστὰ τοῦ ἤξερε. Θὰ κυτάξῃ, θὰ κυτάξῃ ὀ μαθητῆς ὀ χηθεσινός, θὰ κυτάξῃ καὶ δὲ θὰ χορταίνῃ. Ἡ ψυχὴ του θάναί γεμάτῃ ἐ

πρὸ ἐνθουσιασμοῦ, θὰ ξεχειλίζη ἀπὸ λατρεί-
α, θ' ἀστράφτη ἀπὸ ἱερότητα καὶ δὲ θάχη
οὔτε τσοηδὰ θέση γιὰ μιὰ σταλιά ἀμφιβολί-
ας, κριτικῆς, σκεπτικισμοῦ.

Μόλις ὁμοῦς τελειώση τὸ χρηματικὸ ἀπό-
θεμα, ποῦ τὸν συνώδευε μαζί με τὴν πατρι-
κὴ εὐλογία σὴν ἀφιλόξενη πόλη τῶν ἀρ-
χαίων φώτων καὶ τῶν σημερινῶν ἐρειπίων,
ὁ ξενιτωμένος νέος ἀνιγκάζεται ν' ἀφήση
τοῦς ρωμαντισμοῦς γιὰ τοὺς κατοπινούς του
συνδρόμους· καὶ ν' ἀσχοληθῆ με τὴν πρα-
κτικὴ ὄψη τοῦ προβλήματος. Πρέπει νὰ
βρῆ με λάθε μέσο δουλειά, ἐφόσον ἡ πα-
τρικὴ ἐπιχορήγησις κόπηκε ἢ πρόκειται
σύντομα νὰ κοπῆ, ἀν ἐννοεῖται δὲν ἔχει
καμμιά διάθεσις ν' ἀκολουθήσῃ τῆ λιτῆ δί-
αιτα τῶν ἀσκητῶν μέσα σὲ τοσοῦς σύγχρο-
νους πειρασμούς ποῦ τὸν περικυκλώνουν ἀ-
πὸ παντοῦ. Τότε, ἀν ἔχη τὴν τύχη νάχη ἐ-
κεί κανένα συγγενῆ του πλοῦσιο ἢ προ-
στάτη ἰσχυρό, τὸ ζήτημα κανονίζεται χωρὶς
πολλὰς ἀλαρίες του στομάχου. Ἄν ὅμως
δὲν ἔχη οὔτε μπίρμπι σὴν Κορώνη, ἀλλ'
οὔτε γυναικίδωρο φίλο σὴν Ἀθήνα, θ'
ἀναγκασθῆ πιά νὰ καταφύγῃ σ' αὐτοῦς βουλευ-
τῆς τῆς περιφερείας του. Θάχη γι' αὐτοὺς
χωρὶς ἄλλο σύστατικὰ ἀπὸ τοὺς παρόδρους
καὶ τοὺς κομματάρχες τῶν χωριῶν καὶ θὰ
ἐλπίζῃ πολλὰ ἀπὸ μέρος των.

Οἱ βουλευτῆς εἶναι βέβαια σπουδαῖα πρό-
σωπα, κίτοι κούνε σὲ πολυτέλῃ ξενοδοχεί-
α, μιλοῦν κι' ἀπιντοῦν με μεσόλογα, εἶναι
πάντα ἀπασχολημένοι καὶ βιαστικοὶ καὶ
δὲν ἔχουνε καιρὸ γιὰ χάσιμο, ἀπαράλλαχτα
ὅπως καὶ ὁ νεόφροτος γραβιτοφόρος, τῆς
ἐπαρχίας δὲν ἔχει χρῆμα γιὰ μάσημα. Τὸν ἀ-
κούνε ὅμως με συγκατάβασι, τὸν χαϊδεύ-
ουν σὲ τέλος με τὸ βλέμμα τους καὶ τοῦ
ὑπόσχονται πὼς ἔννια του, θὰ φροντίσουν
αὐτοῖς γιὰ τὴ θέσι ποῦ ζητάει καὶ νὰ ξα-
ναπεράσῃ. Τοῦ βαστοῦνε κιάλας τῶνομα
σὲ σημειωματάριο καὶ τὸν καθησυχάζουν
ἔτσι ὀλότελα. Ἀπὸ κείνη ὅμως τὴν ὥρα
θ' ἀρχίσῃ ἡ πραγματικὴ δοκιμασία τοῦ εὐ-
πίστου νέου, τὸ ἀτελείωτο πῆγαινε — ἔλα
του, ἡ διαρκὴς ἀναμονὴ καὶ ἀγωνία, ἡ δια-
δοχὴ τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς αισιοδοξίας,
ὅσπον νὰ κλείσῃ ἀδοξία ἢ περιπέτειά του

με τὴν ἀπογοήτευσιν. Ἡ κυβέρνησις ἀποφά-
σισε νὰ μὴν πάρῃ καινούργιους ὑπαλλή-
λους καὶ ὁ ὑπουργὸς βρίσκεται σὲ ἀδυνα-
μία, παρ' ὅλη τὴν καλὴ θέλησὴ του, νὰ ἐκ-
πληρώσῃ τὸ χατήρι. Ἄς περιμένῃ ὁμοῦς,
δὲ χάθηκε ὁ κόσμος καὶ κάπου θὰ οἰκονο-
μηθῆ με τὸν καιρὸ.

Ὁ ὑποψήφιός ἢ φερώνυμος φοιτητῆς,
ἀν ἔχη λίγην ἐξυπνάδα, θὰ καταλάβῃ τότε
πὼς δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ παρὰ ὑποσχέ-
σεις ἀπὸ τὸ βουλευτῆ καὶ πὼς εἶναι σωστὸ
νὰ τὸν ἀφήσῃ ἡσυχαστὰ ὑψηλά του καθή-
κοντα, ὅπως ἡ σύνταξι νομοσχεδίων γιὰ
τὴ νέα φορολογία τῶν νομοταγῶν πολι-
τῶν ἢ ἡ ψήφισις τοῦ νόμου περὶ ἰδιωνύ-
μου γιὰ τὰ ἀπειθαρχητὰ πρόβατα τοῦ κο-
παδιοῦ. Θὰ στρέψῃ λοιπὸν τὶς ἐνέργειές
του πρὸς ἄλλες πλουτοφόρες πηγές, σὰν
τὴν εὐρεσι παραδόσεων γιὰ παιδιὰ ἢ τὴν
εἰσαγωγὴν σὲ καμμιά δημόσια ὑπηρεσία με
διαγωνισμό. Ἄν ἀποτύχῃ κ' ἐκεῖ, τότε
πιά δὲν τοῦ μνει παρὰ νὰ γυρίσῃ πίσω
σὴν πατρίδα, βαρῦθυμος κι' ἀπελπισμέ-
νος ὅσο κι' ὁ νικητῆς του Ἀουστερλίτς ὑσ-
τερ' ἀπὸ τὴν ἥττα του σὲ Βατερλώ. Ἀπὸ
τὸ ταξίδι σὴν Ἀθήνα θάχη ἀποκομίσῃ
πολλὰς πικρίας καὶ ἡ μόνῃ του ἱκανοποίη-
σι θάει νὰ διηγῆται ἔπειτα στοὺς ἀμετα-
κίνητους χερσαίους τῶν μερῶν του τὰ με-
γάλα καὶ τὰ θαυμάσια τῆς ἑλληνικῆς προ-
τύουσας.

Ἄς πάρουμε ὁμοῦς τὴν ἄλλη περίπτωσι,
τὴν αἰσία, ὑποθέτοντας δηλαδὴ πὼς ὁ ἀνερ-
γὸς νέος κάπου καταστάλαξε καὶ μπορεῖ νὰ
ὑπερηφανεύηται πὼς τρώει τὸν ἐπιούσιο με
τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου. Ἄλλὰ καὶ πάλι,
ὅση μετριόφρονη ἰδέα κι' ἀν ἔχη γιὰ
τὸν ἑαυτό του, θὰ βρῆσκη πὼς ἀναξιοπα-
θεῖ καὶ πὼς δὲν ταιριάζει σ' αὐτόν, ἕναν
ἀπόφοιτο τοῦ γυμνασίου ἢ ἀκαδημαϊκὸν
πολίτη, νὰ ξεποδαριάζηται τρέχοντας κάθε
πρωτὶ ἢ κάθε ἀπόγευμα στὰ σπίτια τῶν πλου-
σιοπαίδων, ποῦ ἔχουν πολυτέλεια ντυσίμα-
τος καὶ πτωχεῖα πνεύματος, ἢ νὰ καταδι-
κάζηται στὸν αὐτοπεριορισμὸ τῶν γραφεί-
ων με τὰς πολλὰς ὥρας ἐργασίας καὶ με τὸ
λίγο μισθό. Παίρνουμε τὰς πιδὸ συνηθι-
σμένες καὶ λιγώτερο σκοτεινόχρωμες ὄψεις

τοῦ ζητήματος, ἂν καὶ ὑπάρχουν ἄλλες πιδ ὤμεις καὶ ῥεαλιστικές, ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἀνγκνῶστες μας ποὺ εἶναι ἀκρως εὐαίσθητοι καὶ δὲν ὑποφέρουν τὰ τραγικά καὶ τὰ δυσάρεστα. Αὐτὰ τὰ τελευταῖα τὰ ζοῦν ὡστόσο στὴν πραγματικότητα ὄχι λίγοι νέοι ποὺ ἀργότερα, σὰν τελειώσουν με τὸ καλὸ τὲς σπουδῆς των, θὰ τᾶχουν κί' αὐτοὶ λησμονήση ἢ θὰ ἀποφεύγουν νὰ τὰ ἀναφέρουν, ἀπὸ λόγους πάλι κοινωνικῆς σκοπιμότητος, καὶ συγκεκριμένα, ἀξιοπρεπείας.

Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε ὁ κύκλος, μέσα στὸν ὁποῖο εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κινηθοῦν οἱ αὐριανοὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες ποὺ θὰ μορφώσουν καὶ θὰ ὀδηγήσουν καὶ θὰ συντρέξουν τὸ δυστυχισμένο λαό: ἑλλειπῆς σιτισμός, κακὸ ντύσιμο, διαρκῆ χρεῖη, πείνα, κουρελαρία, ἀπλυσία καὶ ὅλα τὰ κακὰ ποὺ δὲν τὰ εἶχαν οὔτε ὁ Ἀβραὰμ οὔτε ὁ Ἰσαὰκ οὔτε οἱ λοιποὶ θεόπνευστοὶ ἀπόγονοὶ τους. Στὸ μεταξὺ προσπαθοῦν νὰ κλέψουν καμμιάν ὥρα ἀπὸ τὴν ἀύστηρῆ ἐπιτήρηση τοῦ προϊσταμένου τους, γιὰ νὰ πᾶνε στὴν ἀκρόαση τῶν μαθημάτων, γιατί ἄλλιῶς κοντζύουν νὰ τὰ ξεχάσουν πὼς εἶνε σπουδαττές. Ἐννεύεται πὼς τέτοιες πονηριῆς καὶ μεταστρατηγήσεις τῶν φυσικῶν καὶ ἀνθρωπίνων νόμων δὲν ἔχουν πολλή πέραςη καὶ πὼς ἀργότερα θὰ ξεσπάσουν σὲ μιὰ σίγουρη τιμωρία. Ἀλλοίμονο στοὺς ἀφελεῖς ποὺ θὰ πιστέψουν πὼς μποροῦν νὰ δουλεύουν μαζί καὶ νὰ σπουδάζουν, ἢ νὰ σπουδάζουν καὶ νὰ μὴ δουλεύουν περιμένοντας νὰ συντηρηθοῦν με τὰ δανεικὰ τῶν

συμπατριωτῶν ἢ με τὶς αὐριανὲς ἀποδοχῆς τῆς ὑποσχεμένης των θέσης: Ἡ ἄγνοια αὐτῆ τῶν στοιχειωδῶν ὄρων τῆς ζωῆς θὰ τοὺς στοιχίσῃ περισσότερο ἀκριβὰ ἀπ' ὅσ φαντάζονται στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ χάσιμο τῆς ὑγείας τῆς εὐθυμίας, τῆς ἐνεργείας δὲν θὰ μπορῆ ν' ἀντισταθμιστῆ με κανένα πιά ὄφελος μελλοντικό.

Εἶναι φυσικὸ με τέτοια δεδομένα κατὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν ὄχι μόνο μόρφωση ἄρτια νὰ μὴν ἔχη κατορθωθῆ, ἀλλ' οὔτε ἡ διατήρηση τῶν ἀρχικῶν ζωτικῶν κεφαλαίων τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ μυαλοῦ νὰ μὴν ἔχη συγκρατηθῆ. Τὰ μακρὰ αὐτὰ χρόνια τῶν πινεπιστημιακῶν ἀσχολιῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἐξαρτήσεων περνοῦνε χωρὶς ν' ἀφίξουν ὡς θετικὸ ἀποτέλεσμα παρὰ ἓνα μυριοπόθητο καὶ χιλιόκλαυτο δίπλωμα, μα, ποὺ τὸ πάρσιμό του ἐπέχει θέση γιὰ τὸ νεοφώτιστο ἐπιστήμονα μυστηρίου τοῦ χρίσματος. Ἐχοντας αὐτὸ θὰ μπορῆ πιά νὰ ζῆ χωρὶς τὶς προηγούμενες ταπεινώσεις καὶ ὑποχρεώσεις καὶ θὰ συντελῆ ἀκόμα στὸ ξεστράβωμα τῶν τυφλωμένων ὁμοειθῶν του, τὸ ξέρουμε ὅλοι μας κατὰ ποῖον ἀξιοθύμαστο τρόπο. Θᾶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς τάξης τῶν μορφωμένων καὶ θὰ προσπαθῆ, μονόφθαλμος αὐτός, νὰ ὀδηγήσῃ τὴ συνοδεία τῶν ἀομμάτων συντρόφων του στὴ χώρα τῆς ἡττας καὶ τῆς καταστροφῆς. Θέλετε ὁμως νὰ συνεχίσουμε καὶ στὸ ἐρχόμενο;